

"לגעת במילים ולראות"

הצעה לפעילויות בעקבות יצירות ספרות ילדים בהקשר החגים.

חגים בראי ספרות הילדים *

חגי ישראל הם חגים דתיים ביסודם, לכן ישנו קושי מסוים להתמודד איתם במסגרת חילונית. הקושי נובע מכך שהרעיונות, המושגים והתכנים טעונים משמעויות דתיות עמוקות ומעוררים לעיתים זרות ואף רתיעה.

כתוצאה מכך, לעיתים קרובות נלמדים רק המנהגים שהם למעשה הביטוי החיצוני הסמלי לרעיונות ולערכים שהחגים נושאים ואילו העיסוק בתכני החג באופן מעמיק ומשמעותי נזנח. לתפיסתנו החג הוא יום נבדל ושונה ברצף הימים- יום שהחברה עוצרת בו על מנת לומר משהו לאנשיה- ולכן עלינו לברר לעצמנו מה אנו רוצים להגיד. אמירה של חג צריכה להיות אמירה ערכית ורלוונטית המתייחסת אל מכלול החיים ולא רק ליום החג עצמו. באתר נציע מבחר איכותי של יצירות ספרות לילדים שאינן (דווקא) במוצהר "ספרות חגים" (מוכרת או מגויסת) ובעקבותיהן הצעות לפעילות החושפות את היסוד האוניברסלי שבבסיס כל חג.

הבנה עקרונית זו - שבבסיס כל חג מצוי ערך אוניברסלי - תאפשר בהמשך הדרך חופש בחירה ביצירות נוספות שמעצבות את אותו הערך ואינן מופיעות באתר או בקבצי ספרות לחג אחרים.

החג הינו חוויה חושית, רגשית ואינטלקטואלית ויש להפגישו עם עולמו הרוחני של כל ילד. לכן תוצענה פעילויות בהסמלה, ביצירה פלסטית, ביצירה דרמטית, יצירה מילולית וחוויה מוזיקלית.

+++

* מבוסס על החוברת: 'חגי תשרי'- חומרי לימוד למורים ולתלמידים בבית הספר היסודי הממלכתי ערוכים לפי המלצות ועדת שנהר', כותבים: נורית לפיד, אביבה סלע ואחרים, 'אורנים'- המכון לשיפור דרכי ההוראה ומשרד החינוך- האגף לתכניות לימודים, הוצאת מעלות, ירושלים, 1998 ועל החוברת: 'מוטיב האור בספרות ילדים' בעריכת עדנה קרמר ושרה לביד, מרכז מרים רות לספרות ילדים, 2008 את שתי החוברת תוכלו למצוא במרכז 'מעין' באורנים.

שירים לילדים לחג האורים

בבסיס חג החנוכה עומדים שלושה ערכים אוניברסליים:
האור, הגבורה והנס. ערכים אלו קשורים זה בזה.
בהצעה לפעילות לחג החנוכה נביא הפעם שירים המתייחסים לנושא האור ובחלקם גם
לערכים הנוספים. האור (וגם החושך) בשירי ילדים יכול לייצג אור במובן המילולי הפשוט וכן
להיות טעון משמעויות נוספות בדרך מטפורית או אחרת.

הצעות לפעילות

"טיפות של אור"

לפניכם שירי ילדים בהם מיוצג האור מהיבטים שונים ואחריהם הצעות לפעילות.
ילדים חווים את חג החנוכה דרך חושיהם, קולטים צבעים, ריחות, אורות, טעמים, צלילים.
פעוטים מתחברים לשירים כשהם מעוררים בהם תחושות ורגשות המוכרים להם מניסיונם.
סיפור החג- סמליו ומנהגיו נתפסים על ידם ברמת הקונקרטי. האור מופיע ביצירות לקטנים

במובנו הפשוט והמוחשי: "נר לי דקיק/בחנוכה נרי אדליק"; "חנוכייה לי יש דולקת בה האש".
גם אם מופיעה מטאפורה היא תהייה בדרך כלל מבוססת על האנשה וככזאת היא יכולה
לקרב לעולמו של הפעוט תופעות שאינן מובנות לו. לדוגמא: "חנוכייה לי יש/ צוחקת בה
האש/ וסחה לי בלאט..."

השירים לילדים גדולים יותר יכולים לגעת בסמלי החג כגון אור, חושך או גבורה בדרכים
מורכבת יותר ולתת להם ביטוי גם בדרך מטאפורית או מופשטת.

עוד על הנושא אפשר לקרוא בפרק העוסק בשירה בספר 'לגלות את מעשה היצירה' מאת
חוה יסעור ועדנה קרמר, הוצאת אח, 2002

- טיפות של אור, שלומית כהן אסיף (לפעמים בגשם לפעמים בלב, איור: הלה חבקין,
כתר 1990)

טיפות של אור

כּוֹכַב אֶחָד בְּשָׁמַיִם
חֵלֶם לְהִיּוֹת עֵנָן
לְטַפֵּטֵף גֶּשֶׁם וְמַיִם.

כּוֹכַב אֶחָד בְּשָׁמַיִם
מֵרֵב חֵלוֹם הַתְּחִיל לִבְעֹד
וְטַפֵּטֵף טִפּוֹת שֶׁל אֹר.

- בכתם האור, נורית זרחי (הפתעה, איור: מיכל זיו, עם עובד 1981)

בְּכֶתֶם הָאֹר
הַבֵּית כְּלוֹ עֲטוּף חֶשֶׁךְ.
מִן הַחֲלוֹן
קָרַן שֶׁמֶשׁ חוֹדְרָת
וְעַל הַרְצָפָה
אֵי שֶׁל אֹר מְצִיָּרָת,
כָּא גוֹר כְּלָבֵלֵב
אֵל כֶּתֶם הָאֹר נִכְנָס
וְיָשָׁב.

קָטָן שֶׁכְּזֶה
וּכְבֵּר יוֹדֵעַ לִבְחַר
כְּשֶׁהַבֵּית עֲטוּף חֶשֶׁךְ
לְשֶׁבֶת בְּכֶתֶם הָאֹר.

- שיר לשמש, שלומית כהן (מחשבות שאינן רוצות לישון, איור: יונתן גרשטין, הקה"מ 1979)

שיר לשמש

מה יהיה
 אם השמש תפל מהשמים
 ותשאיר למעלה חור?
 מה יהיה
 אם השמש תפל מהשמים
 ולא יהיה לנו אור?

- ילד, ילדה וקשת, שלומית כהן אסיף (לפעמים בגשם לפעמים בלב, איור: הלה חבקין, כתר 1990)

ילד, ילדה וקשת

ילד עם שמש בלב
 ליד שלולית המים
 פגש ילדה עצובה
 עם גשם בעיניים.
 כשלקחו השניים
 זה לזו סוד
 זרחה לה בשמים
 קשת כזאת!

- קראו את השירים ובחרו שיר אחד מתוכם: מה דיבר אליכם בשיר? למה בחרתם בו?
- סמנו בשיר כל מה שלדעתכם קשור באור.
- קראו שוב את השיר עם הסימונים שלכם, העתיקו רק את המילים המסומנות. מה יצא?
- קחו את המילים האלה והשתמשו בהם כרצונכם. מה יצא?
- איירו את השיר.
- קשטו את החדר, את הבית או את הכיתה ביצירות שהכנתם

"לגעת במילים ולראות"

למילים יש כוח מעבר למשמעות הסמנטית שלהן
 אפשר "לראות" את המילים ואפשר גם לגעת בהן
 קראו את השיר 'לגעת במילים ולראות' מאת מירה מינצר יערי (בתוך: "מי שנשאר עם
 עצמו- הוא כבר לא לבד", הקה"מ 1987):

לגעת במלים ולראות

אולי מפני שירד הלילה,
שמעתי את הבית נושם,
ואת העץ מחכה בחצר וישן בעמידה.

אבל הלילה הוא כמו גם –
אף פעם לא ישן, תמיד רק נח,
ותופס המון מקום.

ובלילה אני יכולה לגעת במלים
מפני שבחשף רואים אותן
ויכשרואים – אז יודעים היכן לגעת.

וכך מדי לילה
אני רואה ונוגעת במלים בשקט ולאט,
ולא בכלן, רק באלו שאני אוהבת במיוחד,
ויכולה לראות בהן מה שהלב מבקש.

ואני נוגעת במלה:
תכלת!
ומיד רואה שמים כמו שמלה מבד רך ומאיר.

ואני נוגעת במלה:
עדין!
ורואה פעמונים קטנים ואת אמא.

ואני נוגעת במלה:
נביא!
ורואה איש זקן, וחשוב, וחכם חכם.

וְאָנִי נוֹגַעַת בַּמֶּלֶה;

לִבִּי!

וּמִיָּד רוֹאֶה רְגִשׁוֹת שֶׁל אֲנָשִׁים, וּמֵה שֶׁהֵם חוֹשְׁבִים.

וְאָנִי נוֹגַעַת בַּמֶּלֶה;

נַחֲלִי!

וְרוֹאֶה חַיִּים מְלֵאִים בְּיָפִי וְשִׂמְחָה.

וְאָנִי נוֹגַעַת בַּמֶּלֶה;

אֶפְקִי!

וְרוֹאֶה דְּבָר שֶׁלֹּא רוֹאִים, רַק חוֹשְׁבִים עָלָיו בְּקִצָּה בְּקִצָּה.

וְאָנִי נוֹגַעַת בַּמֶּלֶה;

פְּעֻמוֹן!

וּמִיָּד רוֹאֶה יֶלֶד קָטָן נוֹגֵעַ בְּמַלְיָם שֶׁהוּא אוֹהֵב,

וְנִרְדָּם שִׂמְחָה, כִּי רָאָה בָּהֶן מֵה שֶׁלְּבוֹ מִבְּקֶשׁ.

לאחר שקראתם את השיר -
השלימו את שורות השיר - על ידי המגע הפרטי האישי שלכם:

ובליִלה אָני יְכוּלָה לְגַעַת בְּמַלִּים
מִפְּנֵי שְׂבַח־שֶׁף רוֹאִים אוֹתוֹן
וּכְשֶׁרוֹאִים – אֲזַי יוֹדְעִים הֵיכֵן לְגַעַת.

וְכִף מְדֵי לִיִּלָּה
אָנִי רוֹאָה וְנוֹגַעַת בְּמַלִּים בְּשֶׁקֶט וּלְאֵט,
וְלֹא בְּכֶלֶן, רַק בְּאֵלוֹ שְׁאֵנִי אוֹהֶבֶת בְּמִיחָד,
וְיִכוּלָה לְרֹאוֹת בְּהֵן מָה שֶׁהֵלֵב מִבְּקֶשׁ.

וְאָנִי נוֹגַעַת בְּמַלָּה:
תְּכַלֵּת!
וּמִיֵּד רוֹאָה שְׁמַיִם כְּמוֹ שְׁמַלָּה מִבְּד רֶף וּמְאִיר.

וְאָנִי נוֹגַעַת בְּמַלָּה;
עֲדִין!
וְרוֹאָה פְּעֻמוֹנִים קִטְנִים וְאֵת אִמָּא.

ואני נוגעת במילה חשך
...ורואה...
ואני נוגעת במילה אור
...ורואה...

יצירה זו מופצת תחת:

יחוס שימוש לא מסחרי- איסור יצירות נגזרות 2.5 ישראל של Creative Commons